

Správa zo študijnej návštevy

V rámci činnosti Národného koordinátora európskeho programu vo vzdelávaní dospelých sa konala študijná návšteva do partnerských inštitúcií v Holandsku. Tematicky bola zameraná na **rozvoj základných zručností**. Jej cieľom bolo získať aktuálne informácie o implementácii celoštátnej holandskej iniciatívy na podporu vzdelávania dospelých s dôrazom na rozvoj základných zručností a tiež umožniť výmenu skúseností medzi zástupcami oboch krajín.

Akcia sa zrealizovala v dňoch **27. 11. – 28. 11. 2023 v Haagu** a zúčastnili sa jej títo účastníci:

Slovenská delegácia:

Ildikó Pathóová, riaditeľka odboru vzdelávania dospelých, MŠVVaŠ SR – online účasť

Ľubica Gállová, námestníčka riaditeľa pre celoživotné vzdelávanie ŠIOV – online účasť

Katarína Šmálová – odborná pracovníčka úseku celoživotného vzdelávania ŠIOV

Zuzana Izáková – odborná pracovníčka úseku celoživotného vzdelávania ŠIOV

Edita Rigová - výskumná pracovníčka, Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity

Brigita Hocková - koordinátorka vzdelávania, Mareena, o.z.

Holandskí partneri:

Joram Snijders, Senior Policy Advisor, Ministerstvo školstva, kultúry a vedy, Národný koordinátor európskeho programu vo vzdelávaní dospelých

Aantink Yeh, Senior Policy Advisor, Ministerstvo vnútra a vzťahov kráľovstva

Petra Luteijn, Senior Research Advisor, nadácia Stichting Lezen en Schrijven (Reading & Writing Foundation)

Aleida Berghorst, Senior Advisor, nadácia Stichting Lezen en Schrijven (Reading & Writing Foundation)

Arnout Timmerman, Advisor, nadácia Stichting Lezen en Schrijven (Reading & Writing Foundation)

Collete van Heck, Docent NT2, koordinátorka iniciatívy Taalhuis, knižnica de Bibliotheek aan de Vliet, Leidschendam - Voorburg, Zuid-Holland

Gerard Hendriks, riaditeľ knižnice de Bibliotheek aan de Vliet, Leidschendam - Voorburg, Zuid-Holland – online účasť

Joey Koeijvoets – moderátor miestneho rádia a spolurealizátor kampane Glazen Radiohuis

Program:

27. 11. 2023:

Dopoludnie: pracovné stretnutie na Ministerstve školstva, kultúry a vedy, v Haagu

Popoludnie: pracovné stretnutie v priestoroch nadácie Lezen en Schrijven v Haagu

28.11.2023:

Pracovné stretnutie v miestnej knižnici de Bibliotheek aan de Vliet, Leidschendam - Voorburg, Zuid-Holland

Priebeh návštevy:

V prvý deň dopoludnia sa na Ministerstve školstva, kultúry a vedy uskutočnilo pracovné stretnutie. Hostiteľmi boli Joram Snijders a Aantink Yeh, ktorí nám predstavili holandský celoštátny program rozvoja základných zručností s názvom „Teel mee met Taal“ (Count on Skills), www.telmeemettaal.nl. Dôvody spustenia iniciatívy: 2,5 milióna obyvateľov Holandska má nedostatočnú úroveň základných zručností, ktorá im neumožňuje plne sa zapájať do života spoločnosti. 1,8 milióna je vo veku 16 – 65 rokov, 700 000 je zamestnaných. Najväčšiu skupinu predstavujú obyvatelia, ktorých rodným jazykom je holandčina a ktorých je najťažšie osloviť. Za základné zručnosti sa považuje čitateľská gramotnosť (schopnosť čítať a písať), matematická gramotnosť (schopnosť pracovať s číslami, základy finančnej gramotnosti), digitálna gramotnosť (zahŕňajúca aj kritické myslenie). V prípade digitálnej gramotnosti je predpoklad, že počet dospelých, ktoré s ňou majú ťažkosti, prevyšuje 2,5 milióna obyvateľov.

Hlavné ciele sú:

- Zvýšiť schopnosť dospelých nájsť a/alebo si udržať prácu; zvýšiť zdravotnú gramotnosť a schopnosť komunikovať s lekármi, posilniť matematickú a finančnú gramotnosť, rozvíjať digitálnu gramotnosť a kritické myslenie, zvýšiť schopnosť rodičov pomáhať vlastným deťom pri učení, umožniť im stať sa aktívnymi občanmi modernej spoločnosti (vo vzťahu k samospráve, k inštitúciám, úradom).
- Znížiť finančné náklady štátu (napr. na dávky v nezamestnanosti, na časté návštevy lekárov/liečbu, zvýšiť produktivitu spoločnosti zvyšovaním počtu zamestnaných osôb, zvýšiť odolnosť spoločnosti zvyšovaním počtu občanov, ktorí sa vedú aktívne zapájať do života spoločnosti).

Iniciatíva sa realizuje vo forme intenzívnej spolupráce:

- Na úrovni ministerstiev: vytvorenie medzirezortnej pracovnej skupiny, ktorá sa stretáva každé 2 týždne a ktorú tvoria zástupcovia 4 ministerstiev (školstva a kultúry, vnútra, práce a sociálnych vecí a zdravotníctva).
- Na horizontálnej úrovni: spolupráca samospráv na úrovni miest a obcí (ktoré majú v kompetencii prácu s imigrantami), rôznych úradov na miestnej/regiónálnej úrovni (sociálne úrady, zdravotné úrady – lekármi, úradmi práce atď.), škôl, mimovládnych organizácií pracujúcich priamo s cieľovými skupinami.

Cieľové skupiny sú:

- dospelí s nízkou úrovňou základných zručností (rodení Holanďania aj cudzinci / prisťahovalci),
- ich deti s cieľom prelomiť medzigeneračný cyklus chudoby,
- zamestnanci štátnych inštitúcií, ktorí komunikujú s verejnosťou s cieľom používať jednoduchý, jednoznačný a zrozumiteľný jazyk, aby občania všetkému rozumeli.

Kompetencie na úrovni štátu:

- vytvárať legislatívny rámec pre rozvoj základných zručností,
- prideľovať finančné zdroje,
- budovať potrebnú infraštruktúru pre učenie sa v práci, v komunitných centrách / v knižniciach,
- posilniť ženy,
- spolupracovať so školami pri odbúravaní nízkej gramotnosti rodičov a následne ich detí.

Na úrovni miest a obcí:

- zvyšovať povedomie verejnosti o potrebe rozvoja základných zručností,
- vyhľadávať dospelých, rodiny s deťmi ktoré sú nízkou gramotnosťou ohrozené,
- ponúkať vzdelávacie kurzy, ktoré sú: ľahko dostupné, nízkonákladové, prístupné osobám s nízkou úrovňou základných zručností.

Hlavní partneri:

- mestá a obce:
  - ktoré majú k svojim občanom najbližšie a najlepšie poznajú situáciu vo svojej lokalite,
  - majú množstvo kompetencií súvisiacich so sociálnymi vecami,
  - spolupracujú navzájom na regionálnej úrovni,
  - ale existujú medzi nimi rozdiely v závislosti od toho, či ide o samosprávu veľkého mesta alebo samosprávu malých miest a obcí na vidieku,
- knižnice: ktoré plnia rolu bezpečných, dostupných komunitných centier pre verejnosť,
- Nadácia Lezen en Schrijven: poradenská inštitúcia s celoštátnou pôsobnosťou.

Financovanie na ročnej báze z rozpočtu všetkých štyroch rezortov:

- 85,4 milióna eur, ktoré idú samosprávam miest a obcí na bezplatné kurzy na rozvoj zákl. zručností,
- 25 miliónov Eur, z toho cca 7 miliónov Eur pre Reading & Writing Foundation, zvyšok na rôzne miestne ciele projekty, štúdie, podporné schémy,
- financie pridelené štátom samosprávam a knižniciam, ktoré môžu využiť aj na tieto účely.

Z diskusie vyplynulo, že aj Holandsko čelí problému nedostatku dát, neexistuje databáza občanov s nízkou úrovňou základných zručností. Čakajú na výsledky PIAAC. Zaujímavou je analýza štatistického úradu o hospodárskych stratách, ktoré spôsobuje nedostatočná úroveň základných zručností obyvateľstva.

Popoludní sme navštívili priestory nadácie Lezen en Schrijven, ktorú v r. 2004 založila holandská princezná H.R.H. Princess Laurentien. Aleida Berghorst a Petra Luteijn nám vo svojej prezentácii a následnej diskusii predstavili fungovanie nadácie, ktorá tvorí spojovací článok medzi štátom a samosprávou miest a obcí a knižnicami.

Nízka gramotnosť na úrovni stupňa 2,3 neznamená negramotnosť. Nízka gramotnosť alebo nedostatočná úroveň základných zručností znamená: neschopnosť prečítať si inštrukcie od lekára alebo na liekoch, neschopnosť cestovať (využívať MHD alebo získať vodičský preukaz); neschopnosť používať mobilný telefón, neschopnosť čítať vlastným deťom alebo nakupovať zdravé potraviny, neschopnosť učiť sa v práci a pod.

Príčiny: vyrastanie v rodine s nedostatočnými podnetmi, nedostatočné podnety a chýbajúci individuálny prístup na školách - vysoký podiel žiakov, ktorí predčasne ukončujú školskú dochádzku pre rôzne osobné problémy – majú ťažkosti s učením, ktoré nikdy neboli diagnostikované.

Dôsledky: rast chudoby – 50 % ľudí s nízkou úrovňou základných zručností má dlhy, zdravotné problémy – nízka miera zdravotnej gramotnosti a prevencie, problémy v rodine – rodičia nedokážu komunikovať so školami (komunikácia bežne prebieha digitálnou formou), nevedia deťom pomáhať s úlohami, čítať im. 25% ľudí s nízkou úrovňou základných zručností je dlhodobo nezamestnaných. Veľkým a nepríjemným prekvapením je súčasný trend – rastúci podiel absolventov SOŠ s nízkou úrovňou základných zručností.

Snahou nadácie je zaviesť integrovaný prístup pri riešení tejto výzvy prostredníctvom spolupráce so všetkými kľúčovými hráčmi vrátane odborov. Úradníkov na miestnych úradoch považuje nadácia za „hrdinov“, pretože musia dennodenne rozhodovať Ako? Prečo? Kto? potrebuje pomoc. Nadácia sa im snaží poskytovať maximálnu podporu prostredníctvom vývoja rôznych nástrojov na diagnostikovanie úrovne gramotností, vzájomné sieťovanie, podporou zo strany odborníkov aj prostredníctvom spolupráce s Univerzitou v Utrechte.

Nadácia, ktorá má 80-85 zamestnancov, disponuje tímom odborných spolupracovníkov, ktorí pôsobia v regiónoch, odbornými tímami, ktoré sa zameriavajú na výskum v oblastiach, s ktorými nedostatočná úroveň základných zručností dospelých súvisí - sociálna oblasť, prevencia, dostupnosť služieb, digitalizácia a práca. Nadácia spustila aj mediálnu kampaň v holandskej televízii, v ktorej sa vysiela pravidelná relácia na túto tému a ktorá výrazne prispieva k jej zviditeľňovaniu.

Zaujímavosťou je, že v Holandsku majú zamestnanci verejnej správy možnosť absolvovať školenie na písomnú komunikáciu v holandčine na úrovni B1, existujú aj online nástroje na úpravu textu. Je to dôležité pri práci s občanmi s nízkou úrovňou jazykových zručností.

Druhý deň sme navštívili miestnu knižnicu de Bibliotheek aan de Vliet, Leidschendam - Voorburg, Zuid-Holland, v ktorej sme si vypočuli príspevky jej riaditeľa Gerarda Hendriksa, koordinátorky vzdelávacích aktivít Collete van Heck a regionálneho poradcu nadácie Arnouta Timmermana z regiónu Haaglanden. Holandsko disponuje sieťou knižníc na národnej, regionálnej a miestnej úrovni. Legislatíva prijatá v r. 2015 rozšírila ich kompetencie:

- centrum vedomostí a informácií, kontaktný bod pre občanov
- rozvoj a vzdelávanie: spolupráca s materskými, základnými a strednými školami, vzdelávacie kurzy pre dospelých
- centrum pre čítanie a písanie: čitateľské kluby, diskusie so spisovateľmi
- „Meeting points“: v ktorých sa organizujú debatné posedenia, diskusné kaviarne
- Miesta propagujúce diela umelcov a kultúrne podujatia
- Komunitné centrá pre bezpečné stretávanie sa ľudí a absolvovanie neformálnych vzdelávacích aktivít s dôrazom na učenie sa holandského jazyka.

Vnášajú do spoločnosti pozitívne zmeny, snažia sa ľudí spájať, prepájať a integrovať, spolupracujú s množstvom partnerských organizácií na miestnej a regionálnej úrovni.

Hlavnými partnermi vo vzťahu k rozvoju základných zručností s dôrazom na čítanie s porozumením a učeníu sa holandského jazyka sú: školy, zdravotnícke zariadenia pre deti a dobrovoľníci najmä z radov seniorov. Systematicky pracujú s deťmi, ich rodinami, zabezpečujú metodológiu učenia sa jazyka.

Ich hlavnými cieľovými skupinami sú:

- Holanďania
- Cudzinci (vrátane utečencov) zo: Sýrie, Ukrajiny, Iránu, Turecka, Maroka, Číny, Eritrey a EÚ.

Ponúkajú množstvo neformálnych vzdelávacích aktivít zameraných na rozvoj jazykových zručností, digitálnych zručností a na sieťovanie. Vo vzťahu k učeníu holandského jazyka organizujú: Reading clubs (disponujú knihami a tlačou, ktoré sú písané jednoduchým jazykom od úrovne A1), Playing games, Language walks, Language markets, Language meetings, Coffee meetings, Language coach – kedy má dospelý človek prideleného svojho partnera, s ktorým môže napr. 1x týždenne konverzovať v holandskom jazyku. Digitálne zručnosti rozvíjajú prostredníctvom Digital cafés, alebo tzv. kamufláž aktivít, aby dospelých účastníkov prilákali do knižnice a neodradili od učenia.

Okrem toho organizujú aj aktivity podporujúce spoluprácu knižníc: školenia pre pracovníkov knižníc na diagnostikovanie úrovne čitateľskej gramotnosti dospelých, vzájomné prehliadky knižníc, pravidelné štvrtročné stretnutia a poskytovanie materiálov pre osoby s nízkou čitateľskou gramotnosťou.

V roku 2024 sa plánujú zamerať na:

- schopnosť písať,
- rozvoj zručností spojených s trhom práce (uchádzaním sa o prácu, pracovné interview a pod.),

- budovanie komunity pracovníkov knižníc, ktorí sa venujú dospelým a ich vzdelávaniu v knižnici.

Na záver stretnutia nám moderátor miestneho rádia Feel Good Radio Joey Koeijvoets predstavil formou propagačnej videonahrávky, ako už druhý rok úspešne realizujú osvetovú kampaň na podporu rozvoja základných zručností a gramotnosti v regióne: <https://glazenradiohuis.nl/>.

Záver:

- Základom efektívneho systému rozvoja základných zručností dospelých je jasné rozdelenie kompetencií, finančné zabezpečenie systému a vzájomná spolupráca. V Holandsku je to spolupráca až štyroch ministerstiev - ministerstva školstva, sociálnych vecí, zdravotníctva a vnútra, nadácie s celoštátnou pôsobnosťou a regionálnej a miestnej samosprávy vrátane knižníc, komunitných centier, zdravotníckych zariadení, zariadení sociálnych služieb či mimovládnych organizácií. Zapájajú sa aj zamestnávateľa.
- Dôležité je prepojenie všetkých úrovní a kvalitu vzájomnej spolupráce zabezpečiť strešnou inštitúciou, ktorá sústreďuje expertízu, výskum a poskytuje poradenstvo všetkým článkom systému.
- Holandsko je rovnako ako Slovensko krajinou veľkých regionálnych rozdielov. Riešenie našli v silných kompetenciách miestnej samosprávy a práci regionálnych poradcov.
- Dôležité je budovať kultúru učenia sa, ktoré vedie ku konkrétnym a praktickým cieľom. Pozorne načúvať dospelým a šiť kurzy na mieru ich skutočným potrebám. Myslieť aj na deti dospelých, ktorí majú problémy s gramotnosťou, aby sa podarilo prelomiť začarovaný kruh.
- V styku s verejnosťou je potrebné používať jazyk, ktorý je jednoduchý, jasný a zrozumiteľný aj pre ľudí s nedostatočnou gramotnosťou.
- Vďaka mysleniu „out of the box“ môže vzniknúť originálna spolupráca napríklad s miestnym rádiom, televíznou stanicou, miestnou tlačou pri šírení osvety. Téma základných zručností a gramotnosti totiž rezonuje v holandskej spoločnosti. Riadia sa mottom, že „spoločnosť je silnou iba vtedy, ak sa do nej zapája čo najviac ľudí“.

Úsek celoživotného vzdelávania sa téme základných zručností venuje už dlhodobo a bude v tejto činnosti pokračovať aj v budúcnosti. Sme preto veľmi vďační partnerom z Holandska, že nás prijali a podelili sa o svoje skúsenosti.